

Хулосаи роҳбар

ба диссертатсияи Махмадуллои Раҳмон Маҳмадалӣ дар мавзӯи «Мукамалгардони низоми баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои комплекси агросаноатӣ дар шароити ташаккули экосистемаи аграрӣ (дар мисоли вилояти Хатлон)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD) – доктор аз аз рӯйи ихтисос, ихтисоси 6D050800 – Баҳисобгирӣ ва аудит (6D050801 – Баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудит)

Дар шароити иқтисодӣ бозоргонӣ масъалаҳои ташкил ва пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ, хосса баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ татбиқи пояҳои байналмиллалӣ концептуалӣ пешбурди баҳисобгирии идоракунӣ, баҳисобгирии хароҷот, ҳисобкунии арзиши аслии маҳсулоти кишоварзӣ ва муайянкунии натиҷаҳои фаъолият аз истеҳсол ва фурӯши он зарур ва рӯзмарра мебошад. Дар доираи ин раванд мутобиксозии корхонаҳои дар боло зикргардида ба баланд бардоштани самарائي иқтисодӣ тавассути шомил шудан ба Созмони Умумиҷаҳонӣ Савдо ва баланд бардоштани сатҳи илмӣ техникаи дар истеҳсолот мусоидат намуда, ба татбиқи техникаи технологияҳои муосир рӯ меоранд. Дар навбати худ ба баҳисобгирии идоракунӣ дар низоми иттилооти корхонаҳои кишоварзӣ муваффақ мегарданд. Ҳадаф аз омӯзиши манбаҳои назариявӣ ва методӣ ташкили низоми баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ, таҳия равишҳои методӣ ва пешниҳодҳои амалӣ оид ба такмили баҳисобгирии идоракунӣ хароҷот ва методикаи ташаккули арзиши аслии маҳсулоти кишоварзӣ ба шумор меравад.

Дар байни ҳамаи гуногунрангии муаммоҳое, ки бо баромадани хоҷагии халқи Тоҷикистон аз ҳолати бӯхронӣ мепайванданд, яке аз вазифаҳои дар марҳилаи ҳозира асосӣ ин баланд бардоштани самаранокии иқтисодӣ истеҳсолоти кишоварзӣ мебошад. Ҳалли мушкилоти иқтисодӣ ва иҷтимоӣ бидуни болоравии шадиди соҳаи кишоварзӣ, дигаргуниҳои куллии муносибатҳои истеҳсолӣ ва механизми хоҷагии комплекси агросаноатӣ хеле мушкил аст. Ҳалли ин мушкилот дар шароити иқтисоди бозорӣ, махсусан, шадидтар мешавад.

Диссертант оид ба мафҳумҳои “баҳисобгирии идоракунӣ”, ки як ҷузъи баҳисобгирии молиявӣ мебошад таҳқиқотҳое зиёде гузаронидааст.

1. Асосҳои назариявии мафҳуми самаранокии иқтисодӣ маҳсулоти кишоварзӣ тавсифу тасниф ва тақвият дода шуда, мафҳумҳои “самаранокии иқтисодӣ” “баҳисобгирии идоракунӣ” “баҳисобгирии

бухгалтерӣ” алоқамандии он боҳамдигар муайян гардидааст. Аз ҷумла, роҳҳои баланд бардоштани самаранокии иқтисодии маҳсулоти кишоварзиро илман асоснок гардидааст.

Ба ақидаи диссертант баҳисобгириҳои молиявӣ, идоракунӣ ва андозҳо қисмҳои мустақилгардонидашудаи низоми умумии баҳисобгирӣ вобаста ба эҳтиёҷоти идоракунӣ дохилӣ, ба бештар дақиқ, пурра ва ба таври ғаврӣ инъикос кардани равандҳои тақрористеҳсолии васеъ баҳодихии самаранокии истифодабарии захираҳои истеҳсоли маънидод карда мешавад, зеро тақмил ва басамагардонии истеҳсолот пеш аз ҳама бояд ба маълумоти дақиқ ва муфассал оид ба хароҷоти истеҳсоли маҳсулот асос ёбад.

2. Дар раванди таҳқиқот таҷрибаи кишварҳои хориҷии дар асоси таҳлили хусусиятҳои хоси соҳаи кишоварзӣ манбаҳои методии таъминоти иттилооти идоракунӣ хароҷот асоснок карда шуда, самтҳои асосии рушди баҳисобгирии идоракунӣ хароҷот, ҳисобкунии арзиши аслии маҳсулот ва натиҷаҳои истеҳсоли он дар корхонаҳои кишварзӣ муайян гардидааст дар бар мегиранд мусоидат менамояд.

Диссертант қайд намудааст, ки омӯзиши таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ оид ба баҳисобгириҳои молиявӣ, идоракунӣ имкон медиҳад, ки аз он лаҳзаҳои мусбатро гирифта онҳоро дар минтақаҳои ҷумҳурӣ ба кор бурд. Ба назари диссертант, бояд аз давлатҳои пешрафта оғоз намуд, чунки маҳз дар он ҷо асосҳои рушди баҳисобгириҳои молиявӣ, идоракунӣ ниҳода шудаанд. Ҷи тавре, ки маълум аст масъалаҳои ташкил ва пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ, хосса баҳисобгирии идоракунӣ дар корхонаҳои кишоварзӣ татбиқи пояҳои байналмиллалӣ концептуалии пешбурди баҳисобгирии идоракунӣ, баҳисобгирии хароҷот, ҳисобкунии арзиши аслии маҳсулоти кишоварзӣ ва муайянкунии натиҷаҳои ғаволият аз истеҳсол ва ғуруши он зарурон низ мусодат мекунад.

3. Дар асоси таҳлили вазъи муосири хусусиятҳои хоси соҳаи кишоварзӣ манбаҳои методии таъминоти иттилоотии идоракунӣ хароҷот асоснок карда шуда, самтҳои асосии рушди баҳисобгирии идоракунӣ хароҷот, ҳисобкунии арзиши аслии маҳсулот ва натиҷаҳои истеҳсоли он дар корхонаҳои кишоварзӣ муайян карда шудааст.

Таҳқиқот нишон додааст, ки барои корхонаҳои кишоварзӣ методикаи баҳисобгирии идоракунӣ хароҷот аз рӯи марказҳои масъулият дар заминаи гуруҳбандии онҳо аз рӯи аломатҳои гуногун таҳия карда шудааст, ки ба баҳодихии воқеъбинонаи ғаволияти марказҳои масъулияти ҷудогона мусоидат мекунад.

4. Аз таҳқиқотҳо муайян гардидааст, ки сабаби асосии мувофиқан ҷудокунӣ баҳисобгирӣ ба се қисмат ба зарурияти тағйир додани самти

баҳисобгирӣ вобаста ба эҳтиёҷоти идоракунии дохилӣ, ба бештар дақиқ, пурра ва ба таври фаврӣ инъикос кардани равандҳои тақриристеҳсолии васеъ, баҳодиҳии самаранокии истифодабарии захираҳои истеҳсолии маънидод карда шудааст. Зеро тақмил ва басамаарагардонии истеҳсолот пеш аз ҳама бояд ба маълумоти дақиқ ва муфасссал оид ба хароҷоти истеҳсоли маҳсулот асқс ёфтааст.

5. Диссертант пешниҳод намудааст, ки матодикаи буҷетикунонӣ дар низоми баҳисобгирии идоракунии хароҷот дар корхонаҳои кишоварзӣ коркард ва асоснок карда шудааст, ки он ба ташаккули буҷети марказҳои масъулияти алоҳида ҳамчун қисматҳои асосии корхонаҳои кишоварзӣ равона шуда, имконияти самаранокии назорати идоракунии фаъолияти корхона ва марказҳои таъмини амнияти озуқаворӣ, таъсиси ҷойҳои нави корӣ ва паст намудани шиддати муҳочироти меҳнатӣ мусоидат менамояд.

Дар маҷмӯъ таҳқиқоти диссертатсионии диссертатсияи Маҳмадуллои Раҳмони Маҳмадалӣ дар мавзӯи: «Мукамалгардонии низоми баҳисобгирии идоракунии дар корхонаҳои комплекси агросаноатӣ дар шароити ташаккули экосистемаи аграрӣ (дар мисоли вилояти Хатлон)» кори таҳқиқоти нав, навгониҳои илмӣ аҳамияти назариявӣ ва амалидошта мебошад ва яке аз мавзӯҳои нисбатан кам таҳқиқ шуда, мубрам ва баҳсталаби доираи илмҳои иқтисодии хусусан дар вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳсуб меёбад ва ба ҳимояи навбати пешниҳод мегардад.

Роҳбари илмӣ, Доктори фалсафа (PhD) –
доктор аз рӯи ихтисос, ихтисоси 6D050800 –
Баҳисобгирӣ ва аудит (6D050801 –
Баҳисобгирии муҳосибӣ ва аудит)
ҳодими калони илмӣ Институти илмӣ
сайёҳӣ ва соҳибкорӣ ИИСТ

Сайфиддинзода С.С.